

<https://doi.org/10.37919/0201-419X-2021.94.12>

УДК 811.161.2:81'276'373

УРБАНОЛІНГВІСТИКА В УКРАЇНІ: НАДБАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕНЬ

РУДА

Olena

Олена Григорівна,

RUDA,

кандидат філологічних наук,
старший науковий співробітник
відділу стилістики, культури мови
та соціолінгвістики Інституту
української мови НАН України;
вул. М. Грушевського, 4, м. Київ,
01001;

PhD in Philology, Head
Researcher of the Department of
Stylistics, Language Culture and
Sociolinguistics, Institute of the
Ukrainian Language of National
Academy of Sciences of Ukraine;
4 Hrushevskiy St., Kyiv, 01001;

e-mail: olenaruda@yahoo.com

e-mail: olenaruda@yahoo.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2157-193X>

У статті окреслено проблеми дослідження національно зумовлених урбаністичних форм мовної комунікації, резюмовано надбання вітчизняного мовознавства у вивченні міського мовлення. Розглянуто питання функціонування таких елементів «словника» кожного міста, як повсякденна лексика, жаргонізми, сленгізми, урбаноніми, а також реклами, вуличних оголошень, графіті як елементів його мовного ландшафту. Найбільш нагальним завданням урбанолінгвістичних студій визначено створення бази мовленнєвого матеріалу з урахуванням регіональної специфіки, а також вироблення загальних принципів лінгвістичної типологізації населених пунктів.

Ключові слова: урбанолінгвістика, міське койне, урбаноніми, мовний ландшафт, ергоніми, соціальні діалекти, графіті.

Українська соціолінгвістична традиція формувалася переважно в річищі макросоціолінгвістики. Вітчизняні дослідники зв'язку мови й соціуму зосереджували увагу здебільшого на масштабних процесах українсько-російської двомовності в її синхронному і діахронному аспектах, постколоніальному статусі української мови, її стані в умовах асиметричного білінгвізму, на проблемах мовної політики та мовного планування. Ці наукові проблеми загалом формують поле досліджень, метою яких є вивчення мовної ситуації в країні й обґрунтування мовної політики держави [Масенко 2008]. Та формування

справді дієвої програми мовного розвитку держави, мовне планування неможливі без вивчення мовної ситуації з розподілом не лише за регіональним принципом, а й за соціотериторіальним (*місто – село*). Тож питання функціонування мов у конкретній місцевості, регіоні, населеному пункті, міжособистісної та міжкультурної комунікації у різноманітних середовищах (школа, студентське товариство, на роботі, в родині тощо), вивчення ситуацій непорозуміння, спричиненого мовними чи прагматичними відмінностями, потрапляють у поле прикладної соціолінгвістики, зокрема її нового й перспективного напрямку – урбанолінгвістики.

Перші здобутки урбанолінгвістики на теренах України пов'язані з ім'ям Я. Рудницького, авторству якого належить не тільки перша студія про мову м. Львова («Львівський український міський говір (Знесіння)», Берлін, 1943 [Rudnyskyj 1943]), але й взагалі перша праця про мовлення українського міста. Малознаною в Україні також є спадщина проф. О. Горбача, який у повоєнний період провадив дослідження, що лягли в основу словника арготизмів та вульгаризмів із вуличної мови мешканців низки західноукраїнських міст, що згодом увійшло до його праці «Арго в Україні» [Горбач 2006]. Варто згадати ще давніші розвідки жаргонного міського мовлення, що їх здійснили фундатор Полтавського наукового товариства при ВУАН В. Щепотьєв («Мова наших школярів» [Щепотьєв 1927]), А. Пашківський («Блатні» слова в обихідці Білоцерківської шкільної молоді» [Пашківський 1929]).

У радянському мовознавстві вперше на необхідність складання лінгвістичного портрета міста вказав професор Б. Ларін. У статті «Про лінгвістичне вивчення міста» [Ларін 1977] він зазначив, що мовознавців передусім цікавлять літературна мова, що фіксує норми слововживання, й діалекти. Між ними залишається «прогалина», а саме мова городян. Б. Ларін уводить поняття мовного побуту міста, розуміючи під ним здебільшого письмову й розмовну мову городян. Необхідність вивчення мовного побуту міста автор статті вбачає у його впливові на нормативний варіант. У цій праці виділено два основних аспекти вивчення мови міста: відображення соціального членування міського колективу, характер соціальної взаємодії всередині нього у мовній поведінці жителів міста та характер взаємовідносин літературної мови з нелітературними утвореннями.

Інтерес до проблеми після тривалої паузи відновився у 1970-х роках. Тоді сформувалися два головних напрями вивчення мови міста – лінгвогеографічний і соціолінгвістичний. Перший розвивається у річці вивчення топонімікону міст (виникнення і значення назв самих міст, найменувань вулиць, площ, водних об'єктів тощо), другий розглядає мовні явища з погляду антропоцентричного підходу й досліджує особливості мовлення жителів міста.

Сучасна україністика окреслила такі дослідницькі парадигми в молодому для неї урбанолінгвістичному напрямі: мови й етноси; літературномовні й діалектні контакти; мовна практика городян; мовне портретування жителів міста; соціальні типи й соціальні ролі городян; мовний (лінгвістичний) ландшафт міста, концептуалізація міських реалій і урбанонімів; прецедентні феномени міста тощо. Проте в українському мовознавстві багато питань розглянуто лише в загальнотеоретичному аспекті. Комплексного вивчення національно зумовлених урбаністичних форм мовної комунікації у вітчизняному мовознавстві не провадилося, що вказує на нашу «безнадійну відсталість від світової думки» [Ставицька 2005: 243].

Заслужують на увагу спроби науковців із різних регіонів України дослідити мовлення рідного населеного пункту. Зокрема, праці представників черкаської мовознавчої школи присвячені дослідженню мовного портрета рідного міста [Мовне обличчя міста 2008]. Також продуктивним є досвід складання соціолінгвістичних портретів окремих українських міст [Кудрейко 2011] та мовних портретів представників окремих соціальних груп міст [Марчук 2010]. Поодинокі розвідки присвячені описові особливостей діалектної взаємодії, формуванню койне [Степанов 2000; 2001; Корновенко 2007], просторіччя [Кудрявцева 2001].

Традиційно високого рівня урбанолінгвістичні студії одеської та львівської шкіл. Так, Є. Степанов запропонував структурно-функціональну модель дослідження одеського міського койне [Степанов 2004]. Водночас у відомій праці «Лексикон львівський: поважно і на жарт» [Хобзей 2012] зафіксовані особливості мовлення Львова, подано тлумачення багатьох, часто неактуалізованих лексем, словосполучень, фразеологізмів, прислів'їв та приказок (понад 12 тис. одиниць). Реконструкцію мовлення львів'ян минулих поколінь пропонує також М. Мовна. Її «Словник львівської говірки першої третини ХХ століт-

тя» [Мовна 2013] містить понад 3000 слів та словосполучень, зібраних серед корінних львів'ян старшого покоління.

Мовний ландшафт Закарпаття в історичному плані став об'єктом вивчення С. Черничка [Черничко б.р.].

Харківська дослідниця С. Руденко здійснила спробу описати так званий «харківський діалект», зафіксований на інтернет-сайтах, у довідковій літературі та під час польових досліджень, до якого зараховано лексико-фонетичні, лексико-словотвірні, лексико-семантичні, етнографічні діалектизми, архаїзми та історизми [Руденко 2016]. Низка праць присвячені дослідженню міської комунікації в умовах українсько-російського білінгвізму [Шумарова 1992, 1996; Залізник 2001; Кузнєцова 1999; Брага 2010].

Дослідження комунікативного простору сучасного українського міста – провідний напрям дослідження у відділі соціолінгвістики Інституту української мови НАН України. Від початку заснування відділу опубліковано серію статей про «своє» і «чуже» в комунікативному просторі сучасного Києва, про мовні стереотипи в столиці [Сахарова 2001], конфліктний компонент спонтанного міського діалогу [Сахарова 2002], урбаністичні форми мовлення в літературних творах [Ставицька 2000], типи мовної поведінки в сучасному слов'янському білінгвальному мегаполісі [Типи мовної поведінки], мовні преференції киян [Руда 2015; Соколова 2014].

Прогалину в осмисленні урбаністичної культурної свідомості намагається заповнити сучасна українська література, яка звертається до тем формування міської ідентичності через мововжиток, протиставлення світосприйняття городянина і не-городянина і не лише змальовує міський ландшафт того чи того міста, а й окреслює мовний портрет його жителів у певний історичний період (див., наприклад, С. Батурина, «Шизгара» (мова київської молоді 1970-х); П. Вольвач, «Сни неофіта» (м. Запоріжжя 1997 – 1999); «20+1, або Земля мертвих» (м. Київ 2-ї половини ХХ ст.); А. Клімов, С. Клімова, «Моя божевільна» (м. Харків від 1929-го до 1937-го, кінець 2010-х); М. Дупешко, «Історія, варта цілого яблуневого саду» (м. Чернівці від 1935-го до 1993-го, а також 2015-й); Р. Горак, «Львівські історії» (повоєнний Львів); О. Ірванець, «Рівно/Ровно (Стіна)»; М. Сурженко, «Квартира київських гріхів» (м. Київ 2016-го), О. Ільченко, «Місто з химерами» (м. Київ початку ХХ ст.), «Збирачі туманів. Суб'єктивні нотатки з київського

життя» (м. Київ останньої третини ХХ сторіччя), «Порт Житана» (м. Київ 1920-х рр.); Л. Клименко, «Маміглапінатапеї, або Любов у київській комуналці» (м. Київ 1960–70-х рр.), М. Гримич, «Летючий сміттєвоз: роман для teen-ів», «Клавка», «Юра» (м. Київ повоєнного часу і пізніших років); Лілія Черен, «Марта» (м. Київ 20-30-х років ХХ ст.); Івга Веснич, «Душа» (м. Київ, 2006 р.) та ін.

Аспекти дослідження мови міста. Принципова відмінність урбанолінгвістичного підходу до вивчення мовної ситуації в країні полягає в тому, що в його основі лежить соціотериторіальний поділ на **мову міста** й **мову села**, на відміну від регіонального (дослідження мовної ситуації певного регіону країни). Зокрема, висвітлюючи тенденції й найактуальніші завдання сучасної соціолінгвістики, на аналізі проблеми мови міста/села задля виявлення певних особливостей та відмінностей акцентує Г. Мацюк [Мацюк 2010б: 10]. На думку Н. Шумарової, специфіка вивчення міського мовлення порівняно з вивченням сільського (діалектів, говорів) полягає, по-перше, у виразнішій соціокультурній детермінації міського мовлення порівняно із сільським, по-друге, в його різноструктурності й багатшаровості, поліфункціональності (діалекти обслуговують переважно тільки побутову сферу), по-третє, у досить великих труднощах представлення динамічного аспекту розвитку того чи іншого мовленнєвого явища через неможливість аналізу мовлення минулих епох [Шумарова 2010: 11-12]. На прикладі конкретного міста можна виявити особливості формування мовних картин світу його жителів, а також відмінності мовних картин світу городян і селян [Ларин б.р.]. Аналіз мовного життя міста дає змогу визначити закономірності, притаманні мовній поведінці всіх городян (універсальні) й властиві мовній поведінці жителів окремого досліджуваного міста (специфічні).

«Словник» мови кожного міста, яку дослідники влучно порівнюють із «мовною стихією» [Шкагова 1988: 19], формують повсякденна лексика, професійні жаргонізми, арготизми, сленгізми, іншомовні вкраплення, «слова міського середовища»: офіційні найменування різних міських об'єктів і їхні розмовно-побутові назви, що взаємодіють і становлять єдину складну систему в межах конкретного міста.

На думку соціолінгвістів (див., зокрема, [Шумарова 2010: 12]), врахування фактора, якою мовою – рідною чи іншою (функціонально першою, функціонально другою, інозем-

ною) – говорить містянин, є надзвичайно важливим, оскільки робить аналіз ситуації об'єктивнішим, висновки виваженішими, а оцінку здатності соціуму до мовно-культурного впорядкування оптимістичнішою. Тож мовний портрет українського міста буде неповним без відображення аспекту *українсько-російської мовної взаємодії*. Говорити українською в усіх ситуаціях міської інтеракції означає долати опір мовного середовища. «Мовно-культурна атмосфера міст робить російську мову мовою пристосування, а українську – мовою протистояння» [Масенко 2004: 134]. Мовній поведінці особистості в умовах масового білінгвізму українських міст присвячені роботи Н. Бікової [Бікова 2006], І. Браги [Брага 2010], Р. Кіся [Кісь 2002], Т. Кузнєцової [Кузнєцова 1999], А. Литвиненко [Литвиненко 2007], В. Скляра [Скляр 2008], Н. Шумарової [Шумарова 1992] тощо. Російськомовне середовище багатьох українських міст, відображене у процесах номінації міських об'єктів, отримало висвітлення у роботах О. Сидоренко [Сидоренко 2013], Є. Отіна [Отин 1993], співвідношення російсько- і українськомовних назв у мовному ландшафті міста вивчала О. Олійник [Олійник 2013а].

Просторіччя входить до складу літературної мови як знижений, емоційно забарвлений спосіб зображення дійсності. Інше потрактування просторіччя – це міська мова, яка перебуває поза межами літературної [Земская 1984: 66]. В одному з сучасних посібників із соціолінгвістики В. Белікова та Л. Крисіна зауважено, що просторіччя – «найбільш російська» мовна підсистема [Беліков 2001: 53-54]. Побутуванню просторіччя в російськомовленні на українських теренах присвячено низку студій вітчизняних дослідників [Кудрявцева 2001; Степанов 2004].

У вітчизняній лінгвістиці полемічним є питання використання терміна «просторіччя» для опису реалій українського лінгвопростору [Брага 2014: 24]. Дослідники [Тараненко 2004; Труб 2000 та ін.] називають просторіччя однією з форм існування української мови, пор.: «основна форма функціонування просторіччя – усно-розмовна мова осіб, не знайомих у необхідному обсязі з літературними нормами внаслідок недостатньої освіченості» [Тараненко 2004: 536]. Просторічні слова виникають на межі літературної та діалектної мов, часто як наслідок адаптації іншомовної лексики до фонетичних та морфологічних систем певного говору [Дика б.р.]. Натомість інші дослідники заперечують правомірність використання цього терміна,

посилаючись на його трактування російськими соціолінгвістами [Беликов 2001: 53-54] як явища, «специфічного для російської національної мови», що за характером функціонування відрізняється від подібних форм розмовного мовлення інших мов (французької, англійської, німецької, чеської, польської) [Масенко 2004: 99-100; Ставицька 2007: 58-59]. Ще одним аргументом проти використання цього терміна в українському мовознавстві є те, що це калька з російського «*просторечие*» [Ставицька 2008: 45]. Л.О. Ставицька запропонувала більш прийнятний, на її думку, для української терміносистеми термін *просторозмовна мова* [Ставицька 2007: 58-59]. Натомість в урбаністичному українському просторі поширена мовна практика використання суржику, який визначено як «поширену в Україні розмовну назву ненормативного індивідуального мовлення певної особи та соціолекту певної групи, що будується на основі змішування, інтерференції елементів двох і більше мов» [Тараненко 2004а].

Соціальні діалекти. Проблема *сленгу* в урбаністичних формах комунікації – вже традиційний об'єкт наукового зацікавлення українських дослідників. Теоретичні проблеми вивчення міського сленгу на українському мовному ґрунті вперше порушив Ю. Шевельов ще в першій половині минулого століття. Учений наголошував на відмінностях соціальних діалектів від територіальних. На його думку, в Україні середини ХХ ст. характернішим було відбиття в мові професійних відмінностей, аніж класових, хоча як окреме мовне явище дослідник називає «мову босячнї, люмпен-пролетаріату або злодіїв – т. зв. арго» [там само: 52], яка не базується ні на літературній мові, ні на місцевому діалекті.

Період із 1990-х років до наших днів характеризувався вивченням жаргонного аспекту як соціального диференціатора мови міста. Традицію укладання словників ненормативної лексики й жаргону продовжили вітчизняні дослідники [Отин 2004; Перший словник; Словник жаргону злочинців; Словник сучасного українського сленгу; Ставицька 2003; Ставицька 2008]. Сьогодні дослідники акцентують увагу на загальних особливостях сленгу в системі розмовної мови міста [Приходько 2006; Колодій 2009; Масенко 2006; О. Фурса, Ю. Мосенкіс; Рижченко 2008; Сірінюк 2005; Шовгун 2000 та ін.]. Мові обласних центрів України, зокрема її сленговій репрезентації, присвячено праці В. Демченка [Демченко 2010], Є. Степанова

[Степанов 2004]. Жаргонну лексику в міському мовленні вивчають і в діахронному аспекті. Знакові з цього погляду праці про школярський жаргон у мовленні міжвоєнного Львова [Підкуймуха б.р.], дослідження львівської говірки першої третини ХХ ст. [Мовна 2008].

Молодіжний сленг пов'язує окремі соціолекти (кримінальне аргю, жаргонізми певних соціально-професійних груп, так званих соціальних низів тощо) з розмовно-побутовою мовою інших груп населення, і у такий спосіб формує сленг міста [Мартос 2006; Миколенко 2006]. У 2006 р. був опублікований навчальний посібник Л. Кудрявцевої і І. Приходько «Словник молодіжного сленгу міста Києва» [Словарь молодежного сленга]. Цю проблему також розробляють у групі соціолінгвістики Інституту української мови НАН України [Цар 2016].

Урбаноніми. Усі назви міських об'єктів становлять розряд онімів, позначуваних терміном *урбаноніми* (*урбоніми*), і є об'єктом не лише сучасної ономастики, а й урбанолінгвістики. Назви вулиць (годоніми), площ (агороніми), районів і мікрорайонів (хороніми), споруд (ойкодоніми, еклезіоніми), закладів (ергоніми – фірмоніми, емпороніми, трапезоніми) та інших об'єктів, пов'язаних зі специфікою міського устрою та побуту, становлять інтерес не лише як мовні, а й як лінгвокультурні знаки, що свідчать про історичний спадок, економічний розвиток, традиції міста. Головну увагу дослідники акцентують на класифікації ергонімів, дослідженні загального й індивідуального в принципах і способах номінації, на вивченні їхніх структурних і стилістичних особливостей, виявленні їх комунікативного і прагматичного потенціалів, також характеризують їхню соціокультурну та соціопсихологічну обумовленість.

Урбаноніми є предметом аналізу в рамках нового лінгвістичного підходу – вивчення мовного (лінгвістичного) ландшафту міста. «Перспективи використання ідей лінгвістичного/мовного ландшафту як напряму в соціолінгвістиці великі: історичний і сучасний підходи, відображення культурної спадщини, мовного вжитку, орієнтації і навіть мовної ситуації і мовної політики, комунікації, висловлювань тощо» [Мацюк 2010б: 10]. Теоретичні аспекти вивчення мовного ландшафту в Україні висвітлювали Л. Белей [Белей 2010], А. Павленко [Pavlenko 2010], О. Олійник [Олійник 2013б]. Є. Степанов, аналізуючи фактори формування одеської урбанотопонімії, виділяє спільні для майже всіх українських міст мотиваційні чинники: природний

та кліматичний, географічний, соціальний, економічний, культурний, історичний, соціально-політичний [Степанов 2000: 12-23]. Київська топоніміка становила об'єкт дослідження у науковій праці І. Железняк [Железняк 2014].

В українському мовознавстві окремі статті присвячені вивченню проблем ергонімії як розділу ономастики [Деременда 2011]. Ю. Карпенко розглядає урбаноніми в руслі теоретичних надбань ономастики, детально розглядає лексико-семантичний спосіб словотвору як активне джерело поповнення урбанонімії [Карпенко 1984, 1992]. О. Белей дослідив шар сучасної закарпатської ергонімії (власні назви підприємств) [Белей О. 1999].

Урбанонімія Закарпаття також стала предметом наукового зацікавлення Л. Белей [Белей Л. 2012] та О. Галай [Галай 2008]. Відомі розвідки ергонімії Донеччини [Сидоренко 2008, 2013], міст Луцька [Горожанов б.р.], Одеси [Кутуза 2003], Дрогобича [Куцик 2006], Луганська [Лесовець 2007], Маріуполя [Проценко 2003], Кропивницького (Кіровограда) [Ляшенко б.р.], Києва [Цілина 2006], Харкова [Шестакова 2002]. Автори зосереджують увагу на структурно-семантичному аналізі ергонімів. Ці одиниці вивчають у річищі когнітивної ономастики за допомогою експериментальних технік, зокрема психолінгвістичних асоціативних експериментів [Карпенко О. 2006]. Знаково, що вітчизняні лінгвісти вивчають урбанонімію не лише українських міст, а й збагачують своїми розвідками слов'янську й світову урбанолінгвістику [Отин 1993; Дідур 2014].

Із-поміж елементів мовного ландшафту міста особлива увага вітчизняних учених прикута до **реклами**, що пов'язано з її динамічним розвитком, дедалі більшою роллю в житті суспільства [Хавкіна 2010]. Оскільки зовнішня реклама як елемент міського ландшафту містить і вербальний, і невербальний складники («відеовербальні» тексти на рекламних щитах, транспарантах і розтяжках, світлові вивіски, електронні табло й екрани, постери, банери, вказівники, віконні вітрини, рекламно-інформаційне оформлення фасадів, реклама на транспорті тощо), то цей канал комунікації – один найскладніших об'єктів лінгвістичного опису. Найчастіше реклама стає об'єктом дослідження в межах графічної лінгвістики, яка вивчає письмо загалом та писемний знак зокрема. Вивчають також рецепцію реклами населенням, транслювання через рекламу соціальних стереотипів [Марценюк 2009], особливості мови реклами як засобу вираження та впливу на масову свідомість [Зирка 2004].

Вуличні оголошення вивчають в аспекті жанрознавства як окремих мовленнєвих жанр стихійної комунікації мешканців міста. Вуличні оголошення є компонентним текстом – невеликого формату письмовою «реплікою» містянина про соціально-економічні події в його житті. Сукупність таких текстів утворює міжособистісний «міський дискурс». **Написи** значно рідше описують у дослідженнях текстів міського середовища. Написи і знаки (поодинокі слова й імена, фрази, речення, вірші, діалоги, вислови) у громадських місцях – громадських вбиральнях, роздягальнях, автобусних і трамвайних зупинках, телефонних будках, ліфтах, деревах і лавках, внутрішніх і зовнішніх стінах автобусів та потягів, на дорожних покриттях – через їхній короткий вік, хаотичність і відсутність хоч якоїсь системи складні для опису та класифікації.

Із-поміж неофіційних публічних текстів охоче вивчають **графіті**, що будуються на комбінації слів і символів [Демин 2001; Єрмакова 2010]. Наприклад, сотні графіті XI–XIII ст. знайдено у Софійському соборі м. Києва, які мають не лише релігійний зміст [Высоцкий 1976]. З погляду урбаністичної комунікації становлять інтерес графіті молодіжних субкультур, які є своєрідною альтернативою офіційному дискурсові. Від західної культури успадковані такі форми молодіжної культури й вуличного мистецтва, як графіті-підписи (теги) й графіті-картини (мурали). Політичне графіті – своєрідний індикатор реакції окремих верств населення на політичні процеси; часто написи є засобом ведення політичної боротьби [Кір'янов 2013].

Перспективи української урбанолінгвістики. Стає дедалі очевиднішим, що загальнонаціональну мовну політику без додання регіонального мовного опору проводити неможливо, якщо не враховувати регіональної мовно-культурної специфіки, яка має найяскравіше вираження в обласних містах. З огляду на це макросоціолінгвістичні дослідження мають спиратися на широку базу мікроурбанолінгвістичних студій, які пропонують вивчення того, як мови, поширені в Україні, взаємодіють у просторі окремих українських міст, а також як певні ідіоми (арго, жаргон, койне, міські діалекти тощо) виникають і використовуються у малих соціальних групах одного чи низки міст.

Розв'язанню повного спектра урбанолінгвістичних завдань перешкоджає те, що українське мовознавство ще не виробило загальних принципів лінгвістичної типологізації населених

пунктів. До того ж сьогодні не зібрано достатній емпіричний матеріал для складання лінгвістичних портретів більшості українських міст: не систематизовано іменники міст, урбаноніми України, немає банку даних про мовлення людей різного віку [Мацюк 2012: 31-32]. Створення бази даних, яка б відбивала живе мовлення конкретного регіону чи міста й була збалансованою за різними параметрами – непросте завдання, яке вимагає зусиль і часу, хоча б зважаючи на те, що в українському мовознавстві досі немає згоди щодо особливостей транскрибування фонетичних й просодичних особливостей мовлення, використання невербальних засобів тощо, розмітки тексту. Отже, найбільш нагальним завданням урбанолінгвістичних студій вважаємо *створення бази мовленнєвого матеріалу з врахуванням регіональної специфіки* – виокремленням таких структурних елементів: «Мова великого міста», «Мова малого міста», «Мова районного центру», «Мова села» тощо.

Важливою особливістю мови окремих українських міст є вирізняльні локальні елементи, використання яких не виходить за межі регіону, а отже, перспективним є вивчення *регіонального варіювання, діалектів у лексиці міста*, що формує «місцевий колорит» міського мовлення. Бракує в українському мовознавстві й спеціальних досліджень, присвячених співвіднесенню просторіччя з певною діалектною територією. Необхідність дослідження розмовного мовлення городян обумовлена впливом особливостей цього мовлення на нормативний варіант української мови.

Місто не є сталим соціально-економічним, демографічним і культурним утворенням. Склад його населення постійно змінюється кількісно, за соціально-професійними, етнічними, освітніми та іншими характеристиками. Ось чому урбанолінгвістичні дослідження не можуть не враховувати *статистичних, демографічних даних, фактів політичного життя*. Серед соціальних факторів, що визначають мовний побут міста, треба враховувати не лише складний соціальний і національний склад міського населення, а й *різноманітність соціальних функцій*, а також те, що кожний містянин входить одночасно до декількох соціальних об'єднань і, відповідно, володіє більше ніж однією «мовою». Порівняно з іншими країнами, зазначає Н. Шумарова, ми значно відстаємо в дослідженні *мовлення різних прошарків населення* – як традиційно усталених, так і новоутворених спільнот: «нових українців», базарної спільноти,

представників різних професій – комп'ютерників, політиків та інших [Шумарова 2010: 16]. Соціологічно збалансована колекція має враховувати віковий, гендерний, соціально-професійний, соціально-територіальний фактори і відповідати установленій у колоквіалістиці традиції виокремлення трьох вікових груп інформантів: «старше покоління» (старше 50 років), «середнє покоління» (від 30 до 50 років), «молодше покоління» (від 17 до 30 років). Бажане також виокремлення ще двох груп: «діти» (2–10 років) і «підлітки» (10–17 років).

Особливості мовлення представників різних соціальних груп, рівень володіння мовними кодами видається можливим дослідити у групах респондентів з тотожними наборами етно-мовних, гендерних, професійних, інших соціальних характеристик за допомогою *класичних соціолінгвістичних методів* – спостереження, включеного спостереження, усного інтерв'ю, тестування, анкетування, а також аналізу писемних джерел.

Белей Л.Л. Мовний ландшафт Закарпатської області України початку XXI ст.: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2012.

Белей Л. Соціолінгвістичне висвітлення терміна «мовний ландшафт». *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Філологія. Соціальні комунікації»*. Ужгород: Говерла, 2010. Вип. 23. С. 36 – 40.

Белей О.О. Сучасна українська ергонімія: власні назви підприємств Закарпаття. Ужгород, 1999.

Беликов В.И., Крысин Л. П. Социолінгвистика. Москва, 2001.

Бікова Н.М. Типи мовної поведінки в мультилінгвальної ситуації: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2006.

Брага І.І. Лінгвосоціокультурний простір м. Суми. *Соціолінгвістичні студії*; за заг. редакцією Л. О. Ставицької. Київ, 2010. С. 123 – 128.

Брага І.І. Сучасний стан соціолінгвістичної термінології (до постановки проблеми). *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Мовознавство*. 2014. № 11. Вип. 20 (1). С. 22 – 32.

Винничук Ю. Лаймося по-львівськи. *Для Вас*. 2007. № 1 (45).

Высоцкий С.А. Средневековые надписи Софии Киевской (по материалам граффити XI–XVII веков). Київ, 1976.

Галай О.Б. Українська урбанонімія Закарпаття в XX–XXI ст.: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Ужгород, 2008.

Горбач О. Арго в Україні. Львів, 2006.

Горожанов Ю.Ю. Ергонімі міста Луцька: структурно-семантичний аналіз. URL: esnuir.univer.lutsk.ua/bitstream/123456789/2745/3/971-3781-1-PB.pdf (останнє звернення: 06.06.2021).

Демин А.А., Кашин В.Б. Взаимодействие языка и среды в текстах граффити. *Язык, коммуникация, социальная среда*. 2001. № 1. С. 72.

Демченко В. Арго як органічний елемент повсякденної української мови. *Дивослово: українська мова й література в навчальних закладах*. 2010. № 5. С. 34 – 37.

Деременда Ю.М. Метонімічна онімізація як засіб творення рекламної назви. *Наукові праці Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Філол. науки*. Вип. 28. Кам'янець-Подільський, 2011. С. 119 – 122.

Дика Л.В. Просторічна лексика: порушення норми чи закономірний розвиток української мови? *Наукові записки НаУКМА*. Том 137. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/1941/Dyka_Prostorichna_leksyka.pdf;jsessionid=E35B7F91629A723FFF2643575E76EAED?sequence=1 (останнє звернення: 06.06.2021).

Дідур Ю.І. Іншомовні пропріальні одиниці як невід'ємний складник ергоніміконів столиць. *Наукові записки. Серія «Філологічні науки (мовознавство)»*. Кіровоград, 2014. Вип. 129. С. 462 – 465.

Єрмакова Т.Г. Феномен графіті: різновид девіантності чи норма повсякденності? *Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах «Грані»*. Дніпропетровськ, 2010. № 6 (74). С. 108 – 110.

Железняк І.М. Київський топонімікон. Київ, 2014.

Залізник Г., Масенко Л. Мовна ситуація Києва: день сьогоднішній та майбутній. Київ, 2001.

Зирка В.В. Манипулятивные игры в рекламе: лингвистический аспект: монографія. Днепропетровск, 2004.

Земская Е., Китайгородская М. Наблюдения над просторечной морфологией. *Городское просторечие: Проблемы изучения*. Москва, 1984. С. 66 – 102.

Карпенко О.Ю. Когнітивна ономастика як напрямок пізнання власних назв. Київ, 2006.

Карпенко Ю.А. Русская ономастика. Одесса, 1984.

Кір'янов М.В. Особливості політичного графіті у містах Свердловськ та Ровеньки Луганської області. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. Луганськ, 2013. 11 (270). Ч. I. С. 241 – 253.

Кісь Р. Лінгвокультурна маргіналізація у містах України (неофункціональне бачення). *Мовні конфлікти і гармонізація суспільства*. Київ, 2002. С. 55 – 58.

Колодій Б.М. Американський сленг і деякі проблеми його перекладу українською мовою. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. Київ, 2009. Вип. 16. С. 234 – 241.

Корновенко Л.В. Мовний портрет м. Черкаси: сфера обслуговування. *Вісник Черкаського університету. Серія «Філологічні науки»*. Черкаси, 2007. Вип. 116. С. 3 – 10.

Короткий словник львівської гвари / упор. Люба Козак. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n36-1texts/gwara.htm> (останнє звернення: 06.06.2021).

Кудрейко І.О. Мовна ситуація на території міст Донеччини: синхронний і діахронний аспекти. *Соціолінгвістичні студії*. Київ, 2010. С. 44 – 51.

Кудрейко І.О. Соціолінгвістичний портрет малих міст Донеччини: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Донецьк, 2011.

Кудрявцева Л.А. Русское городское просторечие: Киев-2000. *Русистика*. Київ, 2001. Вип. 1. С. 4 – 8.

Кузнєцова Т.В. Мова білінгвальної сім'ї у функціональному аспекті: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 1999.

Кутуза Н.В. Структурно-семантичні моделі ергонімів (на матеріалі ергонімікону м. Одеси): автореф. дис. ... канд. філол. наук. Одеса, 2003.

Куцик О. Ергоніми Дрогобича: історико-культурологічний аспект. *Слов'янський вісник*. Рівне, 2006. Вип. 6. С. 144 – 149.

Ларин Б.А. О лингвистическом изучении города. *История русского языка и общее языкознание (избранные работы)*. Москва, 1977. С. 189 – 199.

Литвиненко А. Чернігівські інтерв'ю (Про мовно-культурну самоідентифікацію в молодіжному середовищі зрусифікованого міста). *Урок української*. 2007. № 7 – 8. С. 8 – 12.

Лесовець Н.М. Ергонімія м. Луганська: структурно-семантичний і соціально-функціональний аспекти: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Луганськ, 2007.

Ляшенко Р.О. Динаміка урбанонімії міста Кіровограда. URL: <http://library.kr.ua/kray/lyashenko/index.html> (останнє звернення: 06.06.2021).

Мартос С.А. Молодіжний сленг у мовленнєвій структурі м. Херсона: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Луганськ, 2006.

Марценюк Т.О., Рождественська О.А. Гендерні стереотипи зовнішньої реклами (на прикладі Подолу м. Києва). *Наукові записки. Том 96: Соціологічні науки*. 2009. С. 82 – 88.

Марчук Л. Мовний портрет інтелігента – мешканця Кам'янця-Подільського. *Мова і суспільство*. Львів, 2010. № 1. С. 181 – 188.

Масенко Л.Т. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір. Київ, 2004.

Масенко Л.Т. Українська жаргонологія. *Українська мова та література*. 2006. № 38. С. 3.

Масенко Л.Т. Українська соціолінгвістика: вивчення проблем мовної політики. *Українська мова*. 2008. № 1. С. 13 – 23.

Мацюк Г.П. Соціолінгвістика як інтеграційний напрям досліджень в умовах сучасної парадигми: міжнародний досвід й українська перспектива. *Наукові записки НаУКМА*. Т. 137. Філологічні науки (Мовознавство). 2012. С. 28 – 34.

Мацюк Г.П. Сучасна соціолінгвістика: тенденції в розвитку теорії і завдання. *Мова і суспільство*. Львів, 2010. Вип. 1. С. 5 – 20.

Мовна М. Книга Олекси Горбача «Арго в Україні» як джерело вивчення львівської говірки першої третини ХХ ст. *Вісник Львівського університету. Серія книгознавство*. Львів, 2008. Вип. 3. С. 302 – 307.

Мовна М. Словник львівської говірки першої третини ХХ ст. Львів, 2013.

Мовне обличчя міста: Черкаси – 2007. Черкаси, 2008.

Миколенко Т.М. Український міський сленг (на матеріалі усного мовлення тернопільців): автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2006.

Олійник О.Ю. Особливості співіснування та взаємодії мов у мовному ландшафті міста (на матеріалі знаків Києва). *Наукові записки Ніжинського держ. ун-ту ім. Миколи Гоголя*. 2013. Кн. 1. С. 223 – 227.

Олійник О.Ю. Термінологія опису мовного ландшафту у вітчизняному та зарубіжному мовознавстві. *Термінологічний вісник*. 2013. С. 150 – 154.

Отин Е.С. Номинативные процессы в русской эргонимии ХХ века (названия промышленных предприятий, акционерных обществ и фирм). *Актуальные вопросы теории языка и ономастической номинации*. Донецк, 1993. С. 83 – 84.

Отин Е.С. Словарь коннотативных собственных имен. Донецк, 2004.

Пашківський А. «Блатні» слова в обихідці Білоцерківської шкільної молоді. *Краєзнавство*. Харків, 1929. С. 74 – 78.

Перший словник українського молодіжного сленгу / уклад. С. Пиркало; за ред. Ю. Мосенкіса. Київ, 1998.

Підкуймуха Л.М. Школярський жаргон у мовленні міжвоєнного Львова. URL: <http://linguistics.chdu.edu.ua/article/view/28153> (останнє звернення: 06.06.2021).

Приходько І.Г. Російський молодіжний сленг Києва (кінець ХХ – початок ХХІ ст.): автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2006.

- Проценко А.Д. Улицами старого Мариуполя. Мариуполь, 2003.
- Рижченко О.В. Сленг та жаргон: проблеми дефініції. *Український смисл*. 2008. № 1. С. 59 – 64.
- Руда О. Мовні переваги киян сьогодні. *Ukraina: narracje, języki, historie / pod red. Marcina Gaczkowskiego*. Wrocław, 2015. S. 205 – 217.
- Руденко С.М., Кондратенко Т.С. Харківські діалектизми, архаїзми та історизми. *Тенденції та перспективи формування професійної лексики*. Ірпінь, 2016. С. 104 – 109.
- Сахарова О.В. Мовні стереотипи сучасного Києва (соціолінгвістичний аспект). *Наукова спадщина професора С.В. Семчинського і сучасна філологія*. Київ, 2001. Ч. 2. С. 337 – 343.
- Сахарова О.В. Конфліктний компонент спонтанного міського діалогу. *Функциональная лингвистика: Итоги и перспективы*. Ялта, 2002. С. 233 – 235.
- Сидоренко Е.Н. Номинационные процессы в полилингвальной эргонимии Донетчины: дис. ... канд. филол. наук. Донецк, 2013.
- Сікора Г. Текст міста як лінгвістичний феномен. *Українська мова*. 2016. № 4. С. 122 – 135.
- Сіріньок К. Молодіжний сленг як складова загальноомовної культури нації. *Українська мова і література в школі*. 2005. № 5. С. 69 – 70.
- Скляр В. Асиміляція та освітній рівень, або Дещо про типи мовної поведінки українців. *Урок української*. 2008. №1 – 2. С. 6 – 12.
- Словарь молодежного сленга города Киева / Кудрявцева Л.А., Приходько И.Г. Киев, 2006.
- Словник жаргону злочинців / упор. О.І. Поповченко. Київ, 1996.
- Словник сучасного українського сленгу / упор. Т. Кондратюк. Харків, 2006.
- Соколова С.О. Полілінгвальний мовний ландшафт міста в сприйнятті киян. *Мовні і концептуальні картини світу*. Київ, 2014. Вип. 48. С. 406 – 414.
- Ставицька Л.О. Короткий словник жаргонної лексики української мови. Київ, 2003.
- Ставицька Л. Українська мова без табу. Словник нецензурної лексики та її відповідників. Обсценізми, евфемізми, сексуалізми. Київ, 2008.
- Ставицька Л.О. Урбаністичні форми мовної комунікації у творах Панаса Мирного. *Панас Мирний і літературний процес*. Полтава, 2000. С. 111 – 114.
- Ставицька Леся. Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови. Київ, 2005.

Ставицька Л.О., Труб В.М. Суржик: міф, мова, комунікація. *Українсько-російська двомовність: Лінгвосоціокультурні аспекти*. Київ, 2007. С. 31 – 120.

Степанов Є. Мова міста як соціолінгвістична проблема. *Вісник Львівського університету. Серія Філологія*. 2006. Вип. 38. Ч. II. С. 65 – 71.

Степанов Є.М. Модель і методологія урбанолінгвістичного дослідження в Україні. *Соціолінгвістичні студії*. Київ, 2010. С. 115 – 123.

Степанов Є.М. Російське мовлення Одеси. Одеса, 2004.

Степанов Е.М. Факторы формирования одесской урбанотопонимии. *Записки з ономастики*. Одеса, 2000. Вип. 4. С. 12 – 23.

Тараненко О. Просторіччя. *Українська мова: енциклопедія*. Київ, 2004. С. 536 – 537.

Тараненко О. Суржик. *Українська мова: енциклопедія*. Київ, 2004. С. 665 – 668.

Типи мовної поведінки в сучасному слов'янському білінгвальному мегаполісі / С. Соколова, В. Труб, Л. Масенко, О. Данилевська, О. Руда. *Українські обрії: доповіді XV Міжнародного з'їзду славістів*. Київ, 2013. Вип. 6, ч. 1. Мовознавство. С. 173 – 196.

Труб В.М. Явище суржику як форма просторіччя в ситуації двомовності. *Мовознавство*. 2000. № 1. С. 46 – 58.

Фурса О.С., Мосенкіс Ю.Л. Український молодіжний сленг як динамічний феномен: стан та перспективи досліджень, мовні контакти, галузі сленгу. Київ, 2008.

Хавкіна Л. Сучасний український рекламний міф. Харків: Харківське історично-філологічне товариство, 2010.

Лексикон львівський: поважно і на жарт. Вид. 2-ге, доповн. і випр. / Н. Хобзей, О. Сімович, Т. Ястремська, Г. Дидик-Меуш. Львів, 2012.

Цар І.М. Лексичні особливості повсякденного українського мовлення молодих киян. *Мова і суспільство*. Львів, 2016. Вип. 7. С. 67 – 75.

Цілина М.М. Ергономіи м. Києва: структура, семантика, функціонування: дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2006.

Черничко С. Мовна політика і мовний ландшафт сучасного Закарпаття в історичному плані (1900 – 1944 рр.). URL: <http://real.mtak.hu/23622/1/Csernicsko.pdf> (останнє звернення: 06.06.2021).

Шерех Ю. Нарис сучасної української літературної мови. Мюнхен, 1951.

Шестакова С.О. Лексико-семантичні інновації у системі сучасної української номінації (на матеріалі ергонімів і прагмонімів): дис. ... канд. філол. наук. Харків, 2002.

Шовгун Н.О. Формування українського сленгу в мовленнєвій діяльності малих соціальних груп: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2000.

Шумарова Н.П. Мова міста в соціолінгвістичному вимірі. *Мова, суспільство, журналістика*. Київ, 2010. С. 10 – 17.

Шумарова Н.П. Мовна поведінка киян: соціолінгвістичний аспект. *Мовознавство*. 1992. № 4. С. 11 – 17.

Шумарова Н.П. Про розвиток мовної ситуації в Києві. *Язык и культура: IV международная конференция*. Київ: Collegium, 1996. Ч. 2. С. 183 – 197.

Щепотьєв В. Мова наших школярів. *Етнографічний вісник*. Київ, 1927. Вип. 3. С. 76 – 81.

Pavlenko A. Linguistic Landscape of Kiev, Ukraine: a diachronic study. *Linguistic landscape in the city*. Eds. Shohamy E., Ben-Rafael E. *Multilingual Matters*, 2010, P. 133 – 150.

Rudnyckij J. *Lemberger Ukrainische Stadtmundart (Znesinnja)*. Berlin, 1943.

REFERENCES

Belei, L.L. (2012). The language landscape of the Transcarpathian region of Ukraine at the beginning of the XXI century: abstract of the diss. (PhD in Philology): Kyiv (in Ukr.).

Belei, L. (2010). Sociolinguistic coverage of the term 'language landscape'. *Scientific bulletin of Uzhhorod University. Series «Philology. Social Communications»*. Vol. 23 (pp. 36 – 40). Uzhhorod (in Ukr.).

Belei, O.O. (1999). Modern Ukrainian ergonomics: proper names of Transcarpathian enterprises. Uzhhorod (in Ukr.).

Belikov, V.Y., Krysin, L.P. (2001). *Sociolinguistics: a textbook for universities*. Moskva (in Rus.).

Bikova, N.M. (2006). Types of speech behavior in a multilingual situation: abstract of the diss. (PhD in Philology). Kyiv (in Ukr.).

Braha, I.I. (2010). Linguo-socio-cultural space of Sumy. *Sociolinguistic studies* (pp. 123 – 128). Kyiv (in Ukr.).

Braha, I.I. (2014). The current state of sociolinguistic terminology (about the problem). *Bulletin of Dnipropetrovsk University. Linguistics, II*. Vol. 20 (1) (pp. 22 – 32) (in Ukr.).

Vynnychuk, Yu. (2007). Let's swear in Lviv style. *For you*. № 1 (45) (in Ukr.).

Vysotskyi, S.A. (1976). Medieval inscriptions of St. Sophia of Kiev (based on graffiti materials of the 11th – 17th centuries). Kyiv (in Rus.).

Halai, O.B. (2008). Ukrainian urbanonyms of Transcarpathia in the XX–XXI centuries: abstract of the diss. (PhD in Philology). Uzhhorod (in Ukr.).

Horbach, O. (2006). Argo in Ukraine. Lviv (in Ukr.).

Horozhanov, Yu.Yu. Ergonims of Lutsk: structural-semantic analysis. URL: esnuir.univer.lutsk.ua/bitstream/123456789/2745/3/971-3781-1-PB.pdf (last address: 06.06.2021) (in Ukr.).

Demin, A.A., Kashyn, V.B. (2001). Interaction of language and environment in graffiti texts. *Language, communication, social environment, 1*, 72 (in Rus.).

Demchenko, V. (2010). Argo as an organic element of the everyday Ukrainian language. *Dyvoslovo, 5*, 34 – 37 (in Ukr.).

Deremenda, Yu.M. (2011). Metonymic onimization as a means of creating an advertising name. *Scientific works of Kamianets-Podilsky National University. Philol. sciences*. Vol. 28 (pp. 119 – 122). Kamianets-Podilskyi (in Ukr.).

Dyka, L.V. Prostorichchia: violation of the norm or natural development of the Ukrainian language? *Scientific notes of NaUKMA*. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/1941/Dyka_Prostorichna_leksyka.pdf;jsessionid=E35B7F91629A723FFF2643575E76EAED?sequence=1 (last address: 06.06.2021) (in Ukr.).

Didur, Yu.I. (2014). Foreign-language proprial units as an integral part of the ergonomic icons of capitals. *Scientific notes. Series «Philological sciences (Linguistics)»*. Vol. 129 (pp. 462 – 465). Kirovohrad (in Ukr.).

Yermakova, T.H. (2010). The phenomenon of graffiti: a kind of deviance or the norm of everyday life? *Scientific-theoretical and socio-political almanac «Hrani»*, 6 (74), 108 – 110. Dnipropetrovsk (in Ukr.).

Zhelezniak, I.M. (2014). Kyiv toponymicon. Kyiv (in Ukr.).

Zalizniak, H., Masenko, L. (2001). The language situation in Kyiv: today and the future. Kyiv (in Ukr.).

Zirka, V.V. (2004). Manipulative games in advertising: linguistic aspect: monograph. Dnipropetrovsk (in Rus.).

Zemskaja, E.A., Kytaihorodskaia, M.V. (1984). Observations on colloquial morphology. *Urban Speech: Problems of Learning* (pp. 66 – 102). Moskva (in Rus.).

Karpenko, O.Yu. (2006). Cognitive onomastics as a direction of cognition of proper names. Kyiv (in Ukr.).

Karpenko, Yu.A. (1984). Russian onomastics. Odesa (in Rus.).

Kirianov, M.V. (2013). Features of political graffiti in the Sverdlovsk and Rovenky, Luhansk region. *Bulletin of Taras Shevchenko Luhansk National University, 11 (270), part I*, 241 – 253. Luhansk (in Ukr.).

Kis, R. (2002). Linguo-cultural marginalization in the cities of Ukraine (non-functional vision). *Language conflicts and harmonization of society* (pp. 55 – 58). Kyiv: Kyivskyi universytet (in Ukr.).

Kolodij, B.M. (2009). American slang and some problems of its translation into Ukrainian. *Problems of Semantics, Pragmatics and Cognitive Linguistics*. Vol. 16 (pp. 234 – 241). Kyiv (in Ukr.).

Kornovenko, L.V. (2007). Language portrait of Cherkasy: sphere of service. *Bulletin of Cherkasy University. Series: Philological Sciences*. Vol. 116 (pp. 3 – 10). Cherkasy (in Ukr.).

Short dictionary of 'Ivivska gvara'. Liuba Kozak (comp.). URL: <http://www.ji.lviv.ua/n36-1texts/gwara.htm> (last address: 06.06.2021) (in Ukr.).

Kudreiko, I.O. (2010). Language situation in the cities of Donetsk region: synchronous and diachronic aspects. *Sociolinguistic studies* (pp. 44 – 51). Kyiv (in Ukr.).

Kudreiko, I.O. (2011). Sociolinguistic portrait of small towns of Donetsk region abstract of the diss. (PhD in Philology): Donetsk (in Ukr.).

Kudriavtseva, L.A. (2001). Russian urban prostorechchie: Kiev-2000. *Russian studies*. Vol. 1 (pp. 4 – 8). Kyiv (in Rus.).

Kuznietsova, T.V. (1999). The language of the bilingual family in the functional aspect: abstract of the diss. (PhD in Philology). Kyiv (in Ukr.).

Kutuza, N.V. (2003). Structural and semantic models of ergonims (on the material of the ergonomicon of Odesa): abstract of the diss. (PhD in Philology). Odesa (in Ukr.).

Kutsyk, O.A. (2006). Ergonomys of Drohobych: historical and cultural aspect. *Slavic Herald*. Vol. 6 (pp. 144 – 149). Rivne (in Ukr.).

Larin, B.A. (1977). On the linguistic study of the city. *History of the Russian language and general linguistics (selected works)* (pp. 189 – 199). Moskva (in Rus.).

Lytvynenko, A. (2007). Chernigiv interviews (About the language and cultural self-identification in the youth center of a Russianized city). *Urok ukrainskoi, 7*, 8 – 12 (in Ukr.).

Liesovets, N.M. (2007). Ergonomics of Luhansk: structural-semantic and socio-functional aspects: abstract of the diss. (PhD in Philology). Luhansk (in Ukr.).

Liashenko, R.O. Dynamics of urbanonims of Kirovograd: research work. URL: <http://library.kr.ua/kray/lyashenko.html> (last address: 06.06.2021) (in Ukr.).

Martos, S.A. (2006). Youth slang in the speech structure of Kherson: abstract of the diss. (PhD in Philology). Luhansk (in Ukr.).

Martseniuk, T.O., Rozhdestvenska, O.A. (2009). Gender stereotypes of outdoor advertising (on the example of the Kyiv's Podil). *Scientific notes. Sociological Sciences* (pp. 82 – 88) (in Ukr.).

Marchuk, L. (2010). Linguistic portrait of an intellectual – a resident of Kamianets-Podilskyi. *Language and society, 1*, 181 – 188. Lviv (in Ukr.).

Masenko, L.T. (2004). Language and Society: The Postcolonial Dimension. Kyiv (in Ukr.).

Masenko, L.T. (2006). Ukrainian jargon studies. *Ukrainian language and literature, 38*, 3 (in Ukr.).

Masenko, L.T. (2008). Ukrainian sociolinguistics: studying the problems of language policy. *Ukrainian language, 1*, 13 – 23 (in Ukr.).

Matsiuk, H.P. (2012). Sociolinguistics as an integration direction of research in the modern paradigm: international and Ukrainian experience. *Scientific notes of NaUKMA. Vol. 137. Philological Sciences (Linguistics)* (pp. 28 – 34) (in Ukr.).

Matsiuk, H.P. (2010). Modern sociolinguistics: trends in the development of theory and tasks. *Language and society, 1*, 5 – 20. Lviv (in Ukr.).

Movna, M. (2008). Oleksa Horbach's book "Argo in Ukraine" as a source of studying the Lviv dialect of the first third of the XX century. *Bulletin of Lviv University. Bibliography series. Vol. 3* (pp. 302 – 307). Lviv (in Ukr.).

Movna, M. (2013). Dictionary of the Lviv dialect of the first third of the XX century. Lviv (in Ukr.).

The linguistic face of the city: Cherkasy – 2007 (2008). Cherkasy (in Ukr.).

Mykolenko, T.M. (2006). Ukrainian city slang (on the material of oral speech of Ternopil residents): abstract of the diss. (PhD in Philology). Kyiv (in Ukr.).

Oliytryk, O.Yu. (2013). Peculiarities of coexistence and interaction of languages in the language landscape of the city (on the material of Kyiv signs). *Scientific notes of the Nizhyn University. Book 1* (pp. 223 – 227) (in Ukr.).

Oliytryk, O.Yu. (2013). Terminology of language landscape description in domestic and foreign linguistics. *Terminological bulletin* (pp. 150 – 154) (in Ukr.).

Otin, Ye. (1993). Nominative processes in Russian ergonomics of XX century (names of industrial enterprises, joint-stock companies and firms). *Current issues of language theory and onomastic nomination* (pp. 83 – 84). Donetsk (in Rus.).

Otin, Ye. (2004). Dictionary of connotative proper names. Donetsk (in Rus.).

Pashkivsky, A. (1929). 'Blatny' words in the circle of Bila Tserkva school youth. *Kraieznavstvo*, 74 – 78. Harkiv (in Ukr.).

The first dictionary of Ukrainian youth slang (1998). S. Pirkalo; Y. Mosenkis (ed.). Kyiv (in Ukr.).

Pidkujmukha, L.M. School jargon in the speech of interwar Lviv. URL: <http://linguistics.chdu.edu.ua/article/view/28153> (last address: 06.06.2021) (in Ukr.).

Przychodko, I.H. (2006). Russian youth slang of Kyiv (end of XX – beginning of XXI century): abstract of the diss. (PhD in Philology). Kyiv (in Ukr.).

Protsenko, A.D. (2003). The streets of old Mariupol. Mariupol (in Rus.).

Ryzhchenko, O.V. (2008). Slang and jargon: problems of definition. *Ukrainian meaning: Popular science linguo-cultural quarterly*, 1, 59 – 64 (in Ukr.).

Ruda, O. (2015). Language preferences of Kyivites today. *Ukraina: narracje, języki, historie* (pp. 205 – 217). Wrocław (in Ukr.).

Rudenko, S.M., Kondratenko, T.S. (2016). Kharkiv dialectisms, archaisms and historicisms. *Trends and prospects for the formation of professional vocabulary* (pp. 104 – 109). Irpin (in Ukr.).

Sakharova, O.V. (2001). Linguistic stereotypes of modern Kyiv (sociolinguistic aspect). *Scientific heritage of Professor S. V. Semchinsky and modern philology*. Part 2 (pp. 337 – 343). Kyiv (in Ukr.).

Sakharova, O.V. (2002). Conflict component of spontaneous urban dialogue. *Functional linguistics: Results and prospects* (pp. 233 – 235). Yalta (in Ukr.).

Sidorenko, Ye.N. (2013). Nomination processes in polylingual ergonomics of Donetsk region: abstract of the diss. (PhD in Philology). Donetsk (in Rus.).

Sikora, H. (2016). The text of the city as a linguistic phenomenon. *Ukrainska mova*, 4, 122 – 135 (in Ukr.).

Siriniok, K. (2005). Youth slang as a component of the common language culture of nation. *Ukrainian language and literature at school*, 5, 69 – 70 (in Ukr.).

Skliar, V. (2008). Assimilation and educational level, or Something about the types of language behavior of Ukrainians. *Urok ukrainskoi*, 1 – 2, 6 – 12 (in Ukr.).

Dictionary of the youth slang of Kiev (2006). L.A. Kudriavtseva, I.H. Przychodko (comp.). Kyiv (in Rus.).

- Dictionary of criminal slang (1996). O.I. Popovchenko (comp.). Kyiv (in Ukr.).
- Dictionary of modern Ukrainian slang (2006). T.M. Kondratiuk (comp.). Kharkiv (in Ukr.).
- Sokolova, S.O. (2014). Polylingual language landscape of the city in the perception of Kyiv residents. *Linguistic and conceptual pictures of the world*. Vol. 48 (pp. 406 – 414). Kyiv (in Ukr.).
- Stavytska, L.O. (2003). A short dictionary of slang vocabulary of the Ukrainian language. Kyiv (in Ukr.).
- Stavytska, L. (2008). Ukrainian language without taboo. Dictionary of obscene language and its equivalents. Obscenisms, euphemisms, sexualisms. Kyiv (in Ukr.).
- Stavytska, L.O. (2000). Urban forms of language communication in the works of Panas Myrny. *Panas Peace and literary process* (p. 111 – 114). Poltava (in Ukr.).
- Stavytska, Lesya. (2005). Argo, jargon, slang: Social differentiation of the Ukrainian language. Kyiv (in Ukr.).
- Stavytska, L., Trub, V. (2007). Surzhyk: myth, language, communication. *Ukrainian-Russian bilingualism: Linguo-sociocultural aspects. Collection of scientific works* (pp. 31 – 120). Kyiv (in Ukr.).
- Stepanov, Ye. (2006). The language of the city as a sociolinguistic problem. *Bulletin of Lviv University. Philology series*. Vol. 38. Part II (pp. 65 – 71) (in Ukr.).
- Stepanov, Ye.M. (2010). Model and methodology of urban linguistic research in Ukraine. *Sociolinguistic studies* (pp. 115 – 123). Kyiv (in Ukr.).
- Stepanov, Ye.M. (2004). Russian speech of Odesa. Odesa (in Ukr.).
- Stepanov, Ye.M. (2000). Factors of formation of Odesa urban toponymy. *Notes on onomastics*. Vol. 4 (pp. 12 – 23). Odesa (in Rus.).
- Taranenko, O. (2004). Prostorichchya. *Ukrainian language: encyclopedia* (pp. 536 – 537). Kyiv (in Ukr.).
- Taranenko, O. (2004). Surzhyk. *Ukrainian language: encyclopedia* (pp. 665 – 668). Kyiv (in Ukr.).
- Types of language behavior in the modern Slavic bilingual metropolis (2013). S. Sokolova, V. Trub, L. Masenko, O. Danylevska, O. Ruda. *Ukrainian horizons: reports of the XV International Congress of Slavists*. Vol. 6, part 1. Linguistics (pp. 173 – 196). Kyiv (in Ukr.).
- Trub, V.M. (2000). The phenomenon of surzhyk as a form of prostorichchya in a situation of bilingualism. *Movoznavstvo, 1*, 46 – 58 (in Ukr.).
- Fursa O.S., Mosenkis Yu.L. (2008). Ukrainian youth slang as a dynamic phenomenon: state and prospects of research, language contacts, branches of slang. Kyiv (in Ukr.).

Khavkina, L. (2010). Modern Ukrainian advertising myth. Kharkiv (in Ukr.).

Lviv lexicon: seriously and jokingly (2012). Edition 2nd, add. and corr. N. Hobzey, O. Simovych, T. Yastremska, H. Dydyk-Meush. Lviv (in Ukr.).

Tsar, I.M. (2016). Lexical features of everyday Ukrainian speech of young Kyiv residents. *Language and society*, 7, 67 – 75. Lviv (in Ukr.).

Tsilyna, M.M. (2006). Kyiv ergonims: structure, semantics, functioning: abstract of the diss. (PhD in Philology). Kyiv (in Ukr.).

Chernychko, Stepan. Language policy and language landscape of modern Transcarpathia in historical terms (1900 – 1944). URL: <http://real.mtak.hu/23622/1/Csernicsko.pdf> (last address: 06.06.2021) (in Ukr.).

Sherekh, Yu. (1951). Essay on the modern Ukrainian literary language. Munich (in Ukr.).

Shestakova, S.O. (2002). Lexico-semantic innovations in the system of modern Ukrainian nomination (on the material of ergonims and pragmonims): abstract of the diss. (PhD in Philology). Kharkiv (in Ukr.).

Shovgun, N.O. (2000). Formation of Ukrainian slang in the speech activity of small social groups: abstract of the diss. (PhD in Philology). Kyiv (in Ukr.).

Shumarova, N.P. (2010). The language of the city in the sociolinguistic dimension. *Language, society, journalism* (pp. 10 – 17). Kyiv (in Ukr.).

Shumarova, N.P. (1992). Linguistic behavior of Kyiv residents: sociolinguistic aspect. *Movoznavstvo*, 4, 11 – 17 (in Ukr.).

Shumarova, N.P. (1996). On the development of the language situation in Kiev. *Language and culture: IV international conference: materials*. Part 2 (pp. 183 – 197). Kyiv (in Ukr.).

Shchepotiev, V. (1927). The language of our students. *Ethnographic bulletin*. Vol. 3 (pp. 76 – 81). Kyiv (in Ukr.).

Pavlenko, A. (2010). Linguistic Landscape of Kiev, Ukraine: a diachronic study. Linguistic landscape in the city. Eds. Shohamy E., Ben-Rafael E. *Multilingual Matters*, 133 – 150 (in Eng.).

Rudnyckyj, J. (1943). Lemberger Ukrainische Stadtmundart (Znesinnja). Berlin (in Germ.).

Статтю отримано 29.06.2021

Olena Ruda

URBAN LINGUISTICS IN UKRAINE: ATTAINMENTS AND PROSPECTS OF RESEARCHES

The article summarizes the achievements of domestic linguistics in the study of urban speaking. The problems of researching

nationally determined urban forms of language communication are outlined. It is emphasized that the analysis of the city language life makes it possible to determine the patterns inherent in the speech behavior of all citizens (universal) and those that are inherent in the language behavior of inhabitants from a particular city that is studied (specific).

The issues of functioning urbanolects, urban koine, as well as advertising, street announcements, graffiti as elements of the city language landscape are considered. The «dictionary» of each city contains everyday vocabulary, professional jargon, argot, slang, foreign language inclusions, urbanonims – the official names of urban objects and their colloquial names. The polemic over the use of the term «prostorichchia» to describe the Ukrainian linguistic space realities is highlighted.

The need for a comprehensive study of nationally determined urban forms of communication in domestic linguistics is substantiated. Thus, the most urgent task of such studies is to create a database of speech material taking into account regional specifics to identify the following structural elements: «Language of a big city», «Language of a small town», «Language of the district center», «Language of the village» etc. For this purpose, it is extremely important to collect material for oral textbooks.

It is emphasized that the speech peculiarities of representatives from different social groups and the level of language proficiency can be studied in groups of respondents with identical sets of ethnolinguistic, gender, professional and other social characteristics using such classical sociolinguistic methods as observation, oral interview, testing, questionnaires, and analysis of written sources. Urban linguistic research should take into account statistical, demographic data and facts of society's political life.

It is concluded that the urgent task for Ukrainian linguistics is to develop general principles of human settlements' linguistic typology.

Key words: urban linguistics, urban dialects, urban koine, urbanonims, language portraiture, linguistic landscape, social dialects, street announcements, graffiti.